

УДК 37(477/83/86);061.22НТШ “1873/1892”

DOI: [10.35619/iiu.v1i11.268](https://doi.org/10.35619/iiu.v1i11.268)

Багрій Марія

кандидат філологічних наук,
докторант кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
Івано-Франківськ, Україна
ORCID: 0000-0002-3506-9900
e-mail: myskiv.bagriy@gmail.com

Білавич Галина

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
Івано-Франківськ, Україна
ORCID: 0000-0002-1555-0932
e-mail: ifosuhcvas@gmail.com

НАУКОВА, ОСВІТНЯ, ПУБЛІЦИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ – ЧЛЕНІВ НТШ У ЛЬВОВІ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Анотація. Наприкінці 1860 – на початку 1870-х років у Галичині активізується українське національне життя, розпочинають свою діяльність перші українські інституції («Просвіта» (1868 р.), Літературне товариство імені Шевченка у Львові (1873 р.), які сприяли появі громадських ініціатив українців та слугували поштовхом до створення численних освітніх, просвітницьких, молодіжних, жіночих, професійних товариств. Важливу роль у розгортанні національного відродження українства відіграло Наукове товариство імені Шевченка (до 1892 року - Літературне товариство імені Шевченка у Львові). У статті проаналізовано діяльність його філологічної секції, зокрема у галузі науки, освіти, видавництва, публіцистики. Схарактеризовано роль та значення окремих видатних представників товариства (О. Барвінського, О. Огоновського, О. Партицького, Ю. Романчука та ін.) у розвитку української науки. Акцентовано увагу на аспектах їх освітньо-просвітницької діяльності; їх творчих здобутках у розвитку українського мовознавства та літературознавства, бібліотечної справи, заснуванні періодичних видань, відродженні української мови і літератури, поширенні ідей наукового просвітництва та ін.

Українські письменники кінця ХІХ – початку ХХ ст. увійшли в українську літературу не тільки як автори художніх творів, які вивчалися в освітніх закладах різного типу, а й як укладачі навчальної літератури (букварів, читанок, хрестоматій, словників, підручників з історії літератури, літературознавства, мовознавства), популяризатори та дослідники творчості Тараса Шевченка, Юрія Федьковича та інших письменників. Працюючи в гімназіях, Львівському університеті, вони

сприяли поширенню руської (української) мови як мови навчання, укладали український фонетичний правопис.

Зазначимо, що використання письменниками в усному та писемному мовленні понять «народ», «нація», «Україна», «державна» тощо, сприяли їх засвоєнню українцями та вживанню слів «український», «українці» замість «русини», «руський», що своєю чергою впливало на формування національної свідомості у населення регіону.

Ключові слова: Наукове товариство імені Шевченка, філологічна секція, українські письменники, «Просвіта», освітньо-просвітницька діяльність, наукова діяльність, видавнича діяльність.

Постановка проблеми. Наукові товариства, як один із найцікавіших і водночас найменш досліджених феноменів культури, є однією із форм громадських об'єднань, що виникають з ініціативи окремих осіб і діють на засадах саморегулювання. Вони відіграли значну роль у розвитку науки та культури України.

Наукове товариство імені Тараса Шевченка (НТШ) почало функціонувати в 1873 р. у Львові як літературно-видавнича організація, що публікувала літературні та наукові твори й часописи, всіляко сприяла розвитку української словесності. Прогресивні діячі культури, культурно-освітні організації поширювали та пропагували твори українських письменників-педагогів. НТШ відіграло значну роль у розвитку української освітянської думки. Це було зумовлено тим, що товариство стало першою організаційною формою об'єднання українців незалежно від державних кордонів (Алексієвець, 1999, с. 23).

Аналіз останніх досліджень з проблеми. НТШ стало другим після «Просвіти» реальним кроком формування на українських землях Австро-Угорської імперії повноцінного українського громадянського суспільства як форми вияву національної активності у всіх сферах суспільного життя народу.

Попри те, що науковці різних часів всебічно досліджували діяльність НТШ у Львові (М. Алексієвець (1999), О. Ковалишин (2016), Р. Кучер (1992), В. Лев (1972), К. Студинський (1929)), діяльність українських письменників – членів НТШ – залишилася недостатньо висвітлена.

Мета статті – проаналізувати наукову, видавничу, освітньо-просвітницьку діяльність українських письменників, розкрити їх внесок у розвиток вітчизняної науки та освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. НТШ у Львові вписало яскраву сторінку в розвиток українського мовознавства та літературознавства, етнографії, історії та інших галузей знань. У перші двадцять років свого існування воно обмежувалося здебільшого реалізацією завдань, передбачених статутом: «...вспомогати розвій руської (малоруської) словесності», тобто переважно літературною та видавничою діяльністю. Проте засновники НТШ прагнули створити потужний науковий осередок (Алексієвець, 1999, с. 28).

На початку діяльності НТШ у його структурі діяло п'ять комісій і однією з первинних та основоположних була мовознавча. М. Грушевський залучив до роботи в НТШ студентів, молодих викладачів. Він займався редагуванням «Записок Наукового товариства імені Шевченка» і саме завдяки його організаторським здібностям вдалося видати більш ніж 100 томів (Алексієвець, 1999, с. 71; 6; 8; 9; 15).

Упродовж майже всього періоду діяльності НТШ на його базі функціонувало три секції: історично-філософська, філологічна та математично-природописно-

лікарська. У філологічній секції, окрім І. Франка, було багато видатних західноукраїнських вчених, з-поміж яких знані публіцисти та письменники О. Огоновський, С. Смаль-Стоцький, К. Студинський, С. Єфремов, В. Щурат; етнологи В. Гнатюк, О. Колеса, Ф. Колеса, В. Шухевич. До розбудови української мовознавчої та літературознавчої науки долучилися й ті, хто стояв біля витоків створення філологічної секції, перші дійсні її члени: О. Барвінський, В. Гнатюк, І. Кокорудз, О. Колесса, С. Смаль-Стоцький, К. Студинський, І. Франко, О. Огоновський, О. Партицький, а такожі чимало молодих науковців.

Ще в 1880-х роках Омелян Огоновський, а згодом Степан Смаль-Стоцький та інші науковці, у мовознавчих студіях науково довели її окремішність серед рівноправних слов'янських мов. Результатом масштабної роботи етнографів, фольклористів (В. Гнатюк, Ф. Колесса, Ф. Вовк та ін.) були здійснені не лише ґрунтовні дослідження духовної спадщини українства, а й доведено етнічну соборність українських земель.

Важливою тенденцією розвитку літературного процесу в Західній Україні стало те, що значний відсоток письменників були педагогами (вони працювали в народних школах, приватними вчителями у гімназіях та вчительських семінаріях, університетськими викладачами та професорами), що відобразилося на їхній творчості. Освітня тематика стає провідною в їхній творчості.

Крім цього, твори письменників друкувалися в навчальних посібниках і підручниках народних шкіл, українських гімназій, учительських семінарій. Їх масово публікували українські громадські часописи, зокрема дитячі, юнацькі, освітні, господарські, жіночі, пластові, літературно-мистецькі журнали тощо, що дає підстави стверджувати про те, що творчість письменників регіону була популяризованою, доходила до масового читача і виконувала свою просвітницьку і виховну функції.

Великого значення вони надавали створенню навчально-методичного забезпечення – букварів, читанок, підручників з української мови, літератури тощо, які відповідали потребам сучасної методичної науки, були реакцією на реформування україномовної освіти, сприяли розвитку та вдосконаленню педагогічної науки. Українські письменники фактично виконували функції державних освітніх чинників – створювали навчальні програми, підручники та посібники, забезпечуючи розвиток української національної освіти. Працюючи в різних типах навчальних закладів, вони знали всі проблеми української освіти, так би мовити, із середини. Засобами особисто розробленої навчально-методичної літератури та високохудожніх творів, вони реалізовували не тільки навчальні цілі, але й виховні: формували національну свідомість, патріотичні почуття, християнські чесноти, моральні та здоров'язбережувальні цінності, художньо-естетичні почуття, господарську культуру, гігієнічні навички, пропагували ідеї тверезості, виховували любов до природи, усього живого тощо.

Схарактеризуємо окремі постаті письменників Західної України, членів НТШ, які, на наш погляд, здійснили вагомий внесок у розвиток українського мовознавства, літературознавства та освіти загалом. Вони зазвичай працювали у Львівському університеті. Наприклад, Омелян Огоновський (1833–1894 рр.) – випускник Львівського та Віденського університетів, громадський, освітній, науковий діяч (відомий учений-філолог), доктор філософії (1865 р.), теолог, катехит при Домініканській (німецькій гімназії), викладач руської мови та літератури, релігії в Академічній гімназії м. Львова, з 1867р. очільник кафедри руської філології Львівського університету (після відходу свого вчителя Якова Головацького), декан філософського факультету Львівського університету (1877

р.), професор цього університету (1888 р., конкурс історичний), член-кореспондент Польської академії знань (з 1881 р.), один із засновників «Просвіти» (її очільник упродовж 1877–1894 рр.), член Народної Ради (1885 р.) та Наукового товариства імені Т. Шевченка (1893 р.) тощо.

Його мовознавчі та літературознавчі праці («Студії в царині руської мови» (1880), «Граматика языка руського» (1889 р.), хрестоматія з історії церковнослов'янської мови» (1871), староукраїнська мова (1881), «Історія української літератури» (залишилася незавершеною, публікувалась в «Зорі» 1887–1894; видана окремо, тт. I–6 (1887 р., 1889 р., 1891 р., 1893–1894 рр.) (Микитюк, 1995) мали велике значення для розвитку української науки та освіти. Зокрема, науковець наголошував на формуванні української літературної мови на засадах етимологічного правопису. Чимало студентів під впливом його лекцій, праць змінювали свої погляди з виразно москвофільських на народовські (наприклад, Іван Франко, який неоднозначно відгукувався про викладацьку діяльність Омеляна Огоновського, підкреслював велич його наукового доробку),

О. Огоновський вважається одним з реформаторів вищої освіти. Він приклав багато зусиль для вдосконалення викладання руської мови та літератури, прагнув запровадити навчання у Львівському університеті живою мовою, замість мертвонародженого «язичія», прихильником якого був його вчитель і попередник Я. Головацький (Микитюк, 1995, с. 25).

Грунтовними дослідженнями творчості Тараса Шевченка (цикл статей «Критично-естетичний погляд на декотрі поезії Тараса Шевченка», нарис «Життя Тараса Шевченка. Читанка для селян і міщан», стаття «Дещо про життя і літературну діяльність Т. Шевченка», опублікована у перших двох томах «Кобзаря» за редакцією Омеляна Огоновського) науковець сприяв популяризації творчості Тараса Шевченка, утвердження його культу з-поміж письменників Західної України, а також українців регіону.

Упродовж десятиріч учні гімназій та студенти Львівського університету навчалися за працею О. Огоновського «Історія літератури руської» (упродовж 1887–1894 рр. побачило світ чотири томи (усього 6 частин)). Учений пропонує власне бачення розвитку літературного процесу в Україні: перший том праці присвячений літературі від давньої доби до кінця ХУІІІ ст., другий том – ліриці ХІХ сторіччя, третій – прозі ХІХ ст., четвертий – етнографії. Таку наукову позицію («систему зовсім неісторичну») критикував І. Франко, зазначаючи, що за цього підходу «читає ... не одержує жодного уявлення про розвиток літератури».

Значення цієї праці полягає і в тому, що О. Огоновський обстоює право українського письменства бути в авангарді світової літератури. Більшість художніх творів О. Огоновського (балади, оповідання, поезії, зокрема, «Хрест», драми «Федько Острозький», «Настасія», «Гальшка Острозька») досить романтичні.

Такою ж багатогранною є і творча спадщина Омеляна Партицького (1840–1895 рр.), невідомого подвижника української освіти, науки і просвітництва. Він один з тих громадських діячів, які зробили надзвичайно багато для розвитку національної ідеї, української культури, формування національної свідомості дітей та дорослих; він був великим «будителем» русинів другої половини ХІХ ст.

Часопис «Діло» 1895 року у такий спосіб відгукнувся на смерть О. Партицького: «...Весь свій непересічний талант він присвятив українському народу. Чи не звідти багатогранність його творчих інтересів. Історик, поет, мовознавець, вчений, педагог, видавець, організатор культурних заходів, врешті меценат за свою скромну платню підтримував не одну талановиту людину...

Омелян Партицький – професор учительської семінарії у Львові, член, засновник і почесний член товариства «Просвіта», товариства імені Шевченка, високо заслужений діяч на ниві руської літератури і в національному житті, чоловік чесного характеру, патріот – взагалі один із найкращих синів України – Руси, прожив 55 років – і з них більше 30 років в щирій праці для праці руської» (Омелян Партицький, 1895).

У 1863 р. О. Партицький на відмінно закінчив Львівський університет, здобувши одразу три дипломи: етнографа, історика, педагога і мовознавця руської літератури, що вплинуло на його подальшу професійну діяльність. «Як гімназійний та семінарійний учитель у Чернівцях, Тернополі, Львові, він вагомо спричинився до формування нового покоління молоді української еліти, генерації учителів, які з великою посвятою, як і їхній учитель, працювали на ниві освіти та просвітництва на Буковині та в Галичині» (Голяк, 1995).

Вчений здійснив вагомий внесок у розвиток педагогіки, громадської діяльності, українського мовознавства, лексикографії (укладач двомовного німецько-руського словника у двох частинах), літературознавства (дослідник творчості Т. Шевченка (праці «Провідні ідеї в письмах Тараса Шевченка» та ін.), етнографії (праці «З уст народна: гагілки, коляди», «Заговори у Русиків», «Рахманський Великдень» та ін.), історії (написана народною мовою «Червона Русь в часах передісторичних», праці «Старинна історія Галичини», «Скандинавщина» в давній Русі» (Видавнича діяльність О. Барвінського, 2011), публіцистиці, видавничій справі (1884 р. видав «Слово о полку Ігоревім» разом із перекладом і статтею про староруський акцент і ритміку «Слова...»), журналістиці (редакторська діяльність у часописі «Зоря» (1880–1885 рр.). Він автор видатної літературної пам'ятки доби Київської Русі (праці «Темні місця в «Слово о полку Ігоревім», «Хто був автором «Слова о полку Ігоревім»), дослідник творчості Марка Вовчка, Юрія Федьковича, засновник і редактор освітянського часопису «Газета школьна» і гумористичної газети «Зеркало», співпрацював також з редакцією «Правди», у «Львівській основі».

Важливими для розвитку педагогічної науки (теорії і практики) стали його праці «Гадки про виховання домашнє» (1877), «Листи о вихованню» (1879) та інші, а також редакторська і видавнича діяльність в педагогічному виданні «Газета школьна». Однак, на нашу думку, найвагоміший його внесок – це становлення та розвиток українського підручникотворення. Як член комісії з видання шкільних книжок, педагог добре усвідомлював потребу в якісній навчальній літературі для освітніх закладів. За його читанками для народних шкіл і букварями десятки років навчалися школярі народних шкіл та гімназій краю (наприклад, «Руска читанка для нижчих клас середніх шкіл» (1871), «Руский буквар для шкіл людових» (1876), «Руска читанка для третьої класи шкіл народних» (1878), «Граматики руского языка для ужитку в школах людових» (1880) та ін.). А його граматику справедливо вважали одним з найкращих тогочасних видань.

Успіх цих навчально-методичних праць однозначно пов'язуємо з тим фактом, що О. Партицький був не тільки вченим-філологом, а й практикуючим учителем, який чудово орієнтувався в реальних потребах навчального процесу, мав практичний досвід викладання цих предметів у різних типах освітніх закладів; як науковець володів багатьма методичними прийомами.

У 1863 р., в літературному збірнику «Галичанин» письменник надрукував дві поезії під псевдонімом О. П. Рафалович. Через десять років вийшла його перша частина збірки поезій під назвою «Поезії Омеляна Партицького». У 1880-х роках він видавав і редагував «Зорю», де й друкувалися його вірші під псевдонімом Ом. Один («До Руси», «Мій сусід», «Талан», «Батькови на Різдво», «Знайдена доля», «З

неба», «Пісня Тараса», «Моя пісня» та ін.) (Партицький, 1873; Партицький, 1987; Партицький, 1868).

Поетична творчість О. Партицького виховувала патріотичні почуття в читача, уславлювала працю на благо народної просвіти, означувала провідну роль інтелігенції в національному русі українства.

Невтомним трудівником у царині української науки, освіти, культури, розбудови політичного й громадського життя, діяльності ЗУНР був Олександр Барвінський (1847 – 1926 рр.). Він не був письменником, а відомий як публіцист і мемуарист (його «Спомини з мого життя» стали своєрідною енциклопедією громадського, політичного, культурного, освітнього життя Галичини кінця XIX ст.), як редактор (зокрема й освітніх видань) і літературознавець.

Творча спадщина О. Барвінського в освіті досить вагома. Він автор і упорядник хрестоматій (читанок) з української літератури для гімназій та вчительських семінарій, перших підручників з української літератури («Виїмки з українсько-руської літератури», «Історія української літератури» (1920 р.), «Виїмки з українського письменства», «Вибір з українського письменства», «Виїмки з історії народної словесности та ін.). Він обстоював ідею впровадження в шкільництво фонетичного правопису; у 1886 р. почав видавати «Руську історичну бібліотеку» (вийшло 24 томи). Саме О. Барвінський до наукового обігу та шкільних підручників увів термін «українсько-руський» (Барвінський Олександр Григорович, 2014, с. 168).

Олександр Барвінський – лідер освітнього руху в краї: очільник Руського товариства педагогічного (1891–1896), заступник голови товариства «Просвіта» (1889–1895), один із ініціаторів реорганізації Товариства імені Т. Шевченка в Наукове товариство імені Т. Шевченка та його очільник (1893–1897 рр.). Він працював на ниві середнього шкільництва, учителював у гімназіях та учительській семінарії в Бережанах, Тернополі, Львові, за доби ЗУНР був секретарем освіти та віровизнання у першому Державному секретаріаті ЗУНР (1918).

Галицькі часописи, редактором і видавцем яких був О. Барвінський (газета «Правда» (1888–1898), журнал «Учитель» (1889), журнал «Дзвінок» (1890), часопис «Руслан» (1897–1914)), активно порушували освітні проблеми, уміщували художні твори українських письменників (Барвінський Олександр Григорович, 2014).

Велике значення для розвитку українського шкільництва, його реформування, створення засад для розвитку української національної школи мала низка статей на актуальні освітні теми О. Барвінського; їх друкували «Газета шкільна», «Шкільна часопись», «Діло». А наукові видання «Ілюстрована історія Русі» (1890), «Оповідання з всесвітньої історії» (1910), «Історія української літератури» (1920–1921) виховували в гімназійного юнацтва почуття національної гідності, патріотизму, формували громадські ідеали, виховували любов до історичного минулого України, державницькі ідеали.

Для вивчення української літератури та української мови в середніх школах (гімназіях) та учительських семінаріях учням слугували навчальні видання курсу історії української літератури Володимира Радзикевича (1886–1966 рр.), граматики української мови Степана Смаль-Стоцького, Ф. Гартнера, В. Сімовича, а також читанки та хрестоматії.

На нашу думку, особливої уваги в цій царині заслуговує діяльність Юліана Романчука (1842–1932) – представника нової генерації української інтелігенції Західної України, який заявив про себе в останній чверті XIX ст. З його ім'ям пов'язана діяльність провідних національно-культурних інституцій Галичини.

Юліан Романчук – член-засновник товариства «Просвіта» (1868), багатолітній його очільник (1896–1906), видавець-редактор 23 томів творів українських письменників, які вийшли під егідою «Просвіти» у 1904 – 1920 рр., один із засновників НТШ (1873), Руського товариства педагогічного (1881), «Учительської Громади» (спочатку другий голова, згодом її почесний член). Разом з іншими членами товариств він дбав про забезпечення навчальною літературою дітей, юнацтва та дорослих, сприяв відкриттю навчальних закладів, читалень, бібліотек, курсів для неграмотних, організовував інші навчально-просвітницькі заходи, дбав про науково-методичний супровід освітньо-виховного процесу.

Юліан Романчук був не тільки чудовим викладачем і знавцем руської (української) словесності, класичних мов в єдиній на той час українській середній школі при Академічній гімназії у Львові (1863–1900), прекрасним «виховником» молодії галицької інтелектуальної еліти. За ініціативи директора О. В. Ільницького він почав укладати шкільні підручники українською мовою – «Читанку для низших клас середніх шкіл» і «Руську читанку для четвертого класу народніх шкіл» (1879), у яких увів фонетичний правопис. Навчальну «лектуру» педагог поповнив укладенням збірником творів українських класиків під назвою «Руська письменність».

Великого значення для вивчення та популяризації творів Тараса Шевченка в Галичині мало видання, упорядкування та редагування Ю. Романчуком творів Кобзаря («Поезії» (1902), «Твори» (I-II, 1907), «Кобзар» (1914)), його літературно-критичні статті, а також редакторсько-видавнича діяльність на теренах українського просвітництва. Він засновник/співзасновник та видавець газети «Батьківщина» (1873), щоденника «Діло» (1880), місячних видань та ілюстрованих календарів «Просвіти», інших популярних «книжечок» – просвітянських видань для народу, які сприяли формуванню національної самосвідомості галичан, їх прагненню піднятися до рівня культурного, громадсько організованого, національно свідомого, патріотично налаштованого народу, який повинен діяти задля «щасливої будуччини».

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, діяльність НТШ у Львові стала реальною формою використання українцями прав та свобод на створення громадських організацій, інших форм національно-громадянської активності. Перетворення товариства з суто літературного на наукову інституцію з державною підтримкою є одним з його досягнень. Важливість товариства як наукової інституції полягає ще й у тому, що з самого початку своєї діяльності воно заявило про себе як про загальноукраїнське товариство, що сприяло консолідації українців, створенню української національної інтелігенції в Галичині, Буковині, Закарпатті. Придбання товариством друкарні сприяло збільшенню кількості україномовних видань.

До НТШ як важливого освітнього наукового й педагогічного феномену прилучилися письменники-педагоги, які відстоювали народницькі ідеї. Члени товариства, маючи педагогічну чи університетську освіту, працювали в гімназіях, учительських семінаріях, Львівському університеті, що давало змогу вдосконалювати освітній процес, створювати якісне навчально-методичне забезпечення («на потребу дня»), виховувати юнацтво в національно-патріотичному дусі, пробуджувати любов до рідного народу.

Українські письменники Західної України початку XIX – 30-х рр. XX ст. увійшли в українську літературу не тільки як автори художніх творів, вчителі та викладачі освітніх закладів різних типів, а й як укладачі навчальної літератури (букварів, читанок, хрестоматій, словників, підручників з історії літератури,

літературознавства, мовознавства), популяризатори та дослідники творчості Тараса Шевченка, Юрія Федьковича та інших письменників. Ще всередині XIX сторіччя письменники – «будителі», які стояли на українофільських позиціях, створюють перші підручники руською мовою (у цьому була нагальна потреба), «рішуче поривають з «язичієм» та активно вводять українську мову як мову навчання, укладають український фонетичний правопис. Наприкінці XIX ст. з'являються перші шкільні підручники для народних шкіл (граматики руської мови та читанки М. Шашкевича, Я. Головацького, О. Барвінського, перші українські підручники для гімназій та вчительських семінарій, а також навчальна література для студентів, що вивчали руську словесність, історію та інші «науки» у Львівському університеті.

Характерною особливістю науково-педагогічної діяльності українських письменників, публіцистів стало те, що написана ними навчальна література, була «змістовною», вона слугувала формуванню національної свідомості молодії генерації українців, наповнювала школу «національним духом» не тільки за формою, а й за змістом. Зазначимо, що використання письменниками в усному та писемному мовленні понять «народ», «нація», «Україна», «держава» тощо, сприяли їх засвоєнню українцями та вживанню слів «український», «українці» замість «русини», «руський», що своєю чергою впливало на формування національної свідомості у населення регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Алексієвець, М. (1999). Роль Наукового товариства ім. Т. Шевченка в українському національному відродженні (друга половина XIX – початок XX ст.) Тернопіль, *Літопис*. 188 с.

Ковалишин, О. (2016). Освітньо-просвітницька діяльність Літературного товариства імені Шевченка (1873–1892 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. Випуск 31. С. 226–232.

Кучер, Р. (1992). Наукове товариство ім. Шевченка. Два ювілеї. Київ, *Наукова думка*, 112 с.

Лев, В. (1972). Сто років праці для науки й нації. Коротка історія Наукового товариства імені Шевченка. Нью-Йорк, *Наукове Товариство ім. Шевченка в ЗДА*, 55 с.

Студинський, К. (1929). Наукове товариство ім. Шевченка (1873-1928). *Затиски Наукового товариства ім. Шевченка. Том СЛ. Праці філологічної та історико-філософської секції під редакцією Кирила Студинського і Івана Крип'якевича*. Львів. С. IX–XVIII.

Конкурс історичний.(1888). *Діло*. 25.05.

Бесіда при відкритті загальних Зборів товариства «Просвіта» 20 січня (1 лютого) 1888 р. (1888). *Діло*. 08.02.

Микитюк В. (1995). Літературна і наукова спадщина Омеляна Огоновського. Кандидат філологічних наук. Львів. С. 25–28 с.

Франко І. (1980). Історія літератури руської. *Зібрання творів у 50 т.* Т. 27. Іван Франко. Київ, *Наук. думка*. С. 335.

Омелян Партицький.(1895). *Діло*. 22 січня.

Голяк В. (1995). Омеля Партицький – наш визначний крайнин [Текст]. *Новий час*. 1 лют.

Видавнича діяльність О. Барвінського [Текст]. (2011). Антологія праць з укр. історії «Руська історична бібліотека». *Великий переділ : незвичайна історія М. Грушевського / С.Плохій*. Київ, Критика. С. 172–178.

- Франко І. Професор Омелян Огоновський. *Збір. творів у 50 т. Т. 43. С. 366.*
- Партицький О. (1873). *До Руси [Текст]: вірш. Із збірки поезії О.Партицького. Ч. 1. Львів.*
- Партицький О. (1987). *Скандинавщина в Давній Русі [Текст]. Львів.*
- Партицький О. (1868). *Старинна історія Галичини [Текст]. Правда. Ч. 12. С. 25-78.*
- Барвінський Олександр Григорович [Текст]. (2014). *Бережанщина літературна: біогр. довід. Я. Мазурак. Бережани; Тернопіль, Вектор. С. 13-15. (Бережанська енциклопедія в іменах).*

REFERENCES

- Aleksievets, M. (1999). *Rol Naukovoho tovarystva im. T. Shevchenka v ukrayinskomu natsionalnomu vidrodzhenni (druha polovyna KHKH – pochatok KHKH st.)* [The role of T. Shevchenko Scientific Society in the Ukrainian national revival (second half of the 19th- beginning of the 20th century)]. Ternopil, Litopys. 188 s. (in Ukrainian)
- Kovalyshyn, O. (2016). *Osvitno-prosvitnytska diyalnist literaturnoho tovarystva imeni Shevchenka (1873–1892 rr.)*. [Educational Activity of the Shevchenko Literary Society (1873–1892)]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya pedahohichna. Vypusk 31. S. 226-232. (in Ukrainian)
- Kucher, R. (1992). *Naukove tovarystvo im. Shevchenka. Dva yuvileyi*. [Shevchenko Scientific Society. Two anniversaries]. Kyiv, Naukova dumka, 112 s. (in Ukrainian)
- Lev, V. (1972). *Sto rokiv pratsi dlya nauky y natsiyi. Korotka istoriya Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*. [One Hundred Years of Work for Science and the Nation. A Brief History of the Shevchenko Scientific Society]. New-York, Naukove Tovarystvo im. Shevchenka v ZDA, 55 s. (in Ukrainian)
- Studynskyi, K. (1929). *Naukove tovarystvo im. Shevchenka (1873-1928). Zapysky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka*. [Shevchenko Scientific Society (1873-1928). Notes of the Shevchenko Scientific Society]. Tom CL. Pratsi filolohichnoyi ta istoryko-filosofskoyi sektsiyi pid redaktsiyeyu Kyryla Studynskoho i Ivana Krypiakkevycha. Lviv. S. IX–XVIII. (in Ukrainian)
- Konkurs istorychnyi. (1888). *Historical competition*. Dilo. 25.05. (in Ukrainian)
- Besida pry vidkrytyu zahalnykh Zboriv tovarystva “Prosvyita” 20 syichnya (1 lyutoho). (1888). [Conversation at the Opening of the General Meeting of the Society “Prosvita” on January, 20 (February 1)]. Dilo. 08.02. (in Ukrainian)
- Mykytiuk, V. (1995). *Literaturna i naukova spadshchyna Omelyana Ohonovskoho*. [Literary and Scientific Heritage of Omelian Ohonovskyi. *Candidat of pedagogical Sciences*. Lviv. S. 25-28 s. (in Ukrainian)
- Franko, I. (1980). *Istoriya literatury ruskoyi*. Zibrannya tvoriv u 50 t. T. 27. Ivan Franko. [History of Russian Literature]. Collection of works in 50 volumes. Vol. 27. Ivan Franko. K., Nauk. dumka. S. 335. (in Ukrainian)
- Omelian Partytskyi. (1895). *Omelyan Partytskyi*. Dilo. 22 sichnia. (in Ukrainian)
- Holiak, V. (1995). *Omelyan Partytskyi – nash vyznachnyi kraianyn [Tekst]*. [Omelian Partytskyi - Our Prominent Countryman [Text]]. Novyi chas. 1 liut. (in Ukrainian)
- Vydavnycha diialnist O. Barvinskoho [Tekst/] (2011). [Publishing Activity of O. Barvinsky [Text]]. *Antolohiya prats z ukr. istoriyi “Ruska istorychna biblioteka”*. Velykiy peredil : nezvychna istoriia M. Hrushevskoho / S. Plokhiiy. Kyiv, Krytyka. S. 172–178. (in Ukrainian)
- Franko, I. *Profesor Omelian Ohonovskyi*. [Professor Omelian Ohonovskyi]. Zibr. tvoriv u 50 t. T. 43. S. 366. (in Ukrainian)
- Partytskyi, O. (1873). *Do Rusi [Tekst]: virsh. Iz zbirky poeziyi O. Partytskoho. Ch. 1.*

[To Russ [Text]: poem. From the collection of poetry by O. Partytskyi.]. Lviv. (in Ukrainian)

Partytskyi, O. (1987). *Skandynavshchyna v Davniy Rusi [Tekst]*. [Scandinavia in Ancient Russ [Text]]. Lviv. (in Ukrainian)

Partytskyi, O. (1868). *Starynna istoriya Halychyny [Tekst]*. [Ancient History of Galicia [Text]]. Pravda. Ch. 12. S. 25-78. (in Ukrainian)

Barvinskyi Olexandr Hryhorovych [Text]. (2014). *Berezhanshchyna literaturna: biohr. dovid.* [Literary of Berzezany: biogr. argument.] / YA. Mazurak. Berzhany; Ternopil, Vektor. S. 13–15. (Berezhanska entsyklopediia v imenakh). (in Ukrainian)

**SCIENTIFIC, EDUCATIONAL, JOURNALISTIC ACTIVITIES OF
UKRAINIAN WRITERS - MEMBERS OF ShSS IN LVIV (THE END OF the
19th – THE BEGINNING OF THE 20th CENTURY)**

Maria Bahriy,

Candidate of Philological Sciences,
doctoral student at Bohdan Stuparyk Department of
Pedagogy and Educational Management,
SHEI “Vasyl Stefanyk Prykarpattia National
University”,
Ivano-Frankivsk, Ukraine
ORCID: 0000-0002-3506-9900
e-mail: *myskiv.bagriy@gmail.com*

Halyna Bilavych,

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor,
at Bohdan Stuparyk Department of
Pedagogy and Educational Management,
SHEI “Vasyl Stefanyk Prykarpattia National
University”,
Ivano-Frankivsk, Ukraine
ORCID: 0000-0002-1555-0932
e-mail: *ifosuhcvas@gmail.com*

Abstract. The second half of the 18 century. in the history of Ukrainian pedagogical thought can be defined as a period of decline in education. The reason for this decline was the socio-political processes that unfolded then in Ukraine, and manifested itself in Russia's steady focus on the loss of political autonomy of the Ukrainian state.

At the end of 1860s and at the beginning of the 1870s, Ukrainian national life intensified in Galicia, and the first Ukrainian institutions (Prosvita (1868) and the Shevchenko Literary Society in Lviv (1873) emerged, which later called for numerous public initiatives of Ukrainians, gave impetus to the creation of numerous educational, educational, youth, women's, professional societies. An important role in the development of the national revival of Ukrainians was played by the Shevchenko Scientific Society (1892). The article analyzes the activities of its philological section, describes the work in the field of science, education, publishing, and journalism of its individual representatives (O. Barvinskyi, O. Ogonovskyi, O. Partytskyi, Y. Romanchuk, etc.).

Their significance for the development of Ukrainian science is outlined, attention is focused on aspects of educational work, their creative achievements in the development

of Ukrainian linguistics and literary studies, library work, founding are clarified. periodicals, promotion of the Ukrainian language and literature, dissemination of ideas of scientific education, etc. Ukrainian writers of the end of 19th – the beginning of the 20th centuries. entered Ukrainian literature not only as authors of works of art studied by students in educational institutions of various types, but also as compilers of educational literature (primers, reading books, textbooks, dictionaries, textbooks on the history of literature, literary studies, linguistics), popularizers and researchers of Taras Shevchenko, Yurii Fedkovych and others.

The use by the prominent writers the concepts “people”, “nation”, “Ukraine”, “state” and other similar concepts, they contributed to the spread of the terms “Ukrainian”, “Ukrainians” instead of “Ruthenian”, “Russian”, thus forming a high level of national consciousness in the population of the region.

Keywords: Shevchenko Scientific Society, philological section, Ukrainian writers, “Prosvita”, educational activity, scientific activity, publishing activity.

Стаття надійшла до редакції 07. 05. 2020 р.